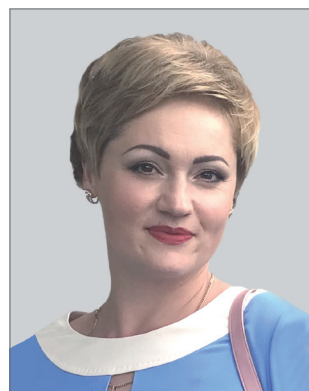

УДК 343.14

DOI 10.37566/2707-6849-2024-3(48)-12

Сергій КРУШИНСЬКИЙ,
*завідувач кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова,
кандидат юридичних наук, професор
ORCID 0000-0002-1583-226X*

Світлана ДАНЬКОВА,
*суддя Хмельницького міськрайонного суду
Хмельницької області,
доктор філософії з права
ORCID 0000-0002-9976-8479*

ОБГРУНТУВАННЯ І МОТИВУВАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У СТРУКТУРІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Постановка проблеми. Кримінальне процесуальне доказування є фундаментальною науковою та правовою категорією, що визначає основний зміст кримінального судочинства та впливає на функціонування усіх його інститутів, а також відображається у практичній діяльності сторін обвинувачення та захисту, а також суду. У зв'язку з цим теоретичні, нормативні та правозастосовні аспекти кримінального процесуального доказування завжди викликали науковий інтерес.

Водночас, досліджуючи проблеми доказування, вчені вибудовують структуру доказування у кримінальному провадженні в цілому, включаючи як стадію досудового розслідування, так і судове провадження. Проте процес доказування під час досудового розслідування і в судовому провадженні істотно різняться, що спонукає до спроби розгляду доказування в судовому провадженні у першій інстанції дещо під іншим кутом зору.

Доказування в судовому провадженні у першій інстанції відрізняється тим, що воно відбувається в умовах широкої реалізації засади змагальності сторін кримінального провадження, де суд відіграє особливу роль арбітра й остаточно оцінює доводи сторін й ухвалює судові рішення. Зважаючи на це, уваги наукової спільноти потребують проблеми доказової діяльності на окремих етапах судового провадження в суді першої інстанції, зокрема, під час ухвалення судових рішень.

Аналіз останніх наукових досліджень. Окремі проблеми здійснення кримінального процесуального доказування в судовому провадженні у першій інстанції у різні часи досліджувалися багатьма науковцями та продовжують викликати чималі дискусії на сторінках наукових праць. Вагомий внесок у розвиток цього напряму кримінально-процесуальної науки зробили Н. Бобечко, В. Вапнярчук, Н. Глинська, І. Гловюк, В. Гмирко, В. Гринюк, Ю. Грошевий, Л. Гуртієва, Я. Замкова, В. Іщенко, Л. Карабут, І. Котубей, Р. Куйбіда, А. Ляш, О. Литвин, Л. Лобойко, Т. Лукашкіна, Т. Мирошніченко, Ю. Мирошніченко, В. Нор, А. Павлишин, М. Погорецький, В. Попелюшко, О. Рибалка, Х. Слюсарчук, С. Стахівський, М. Станкович, Х. Тайлієва, М. Шевчук, І. Шепітько, М. Шумило, О. Яновська та інші вчені. Водночас серед комплексних досліджень означеної проблематики можна виокремити лише роботу О. Литвина «Кримінально-процесуальне доказування у стадії судового розгляду» 2015 року.

Формулювання цілей статті. Головною метою цієї роботи є визначення суті та місця обґрунтування і мотивування судових рішень у структурі кримінального процесуального доказування в суді першої інстанції.

Виклад основного матеріалу. У своєму розумінні кримінального процесуального доказування в судовому провадженні у першій інстанції ми виходимо з того, що це регламентована кримінальним процесуальним законом пізнавально-практична та логічно-розумова діяльність учасників судового провадження та суду, що полягає у формуванні, дослідженні та оцінці доказів, а також їх подальшому використанні з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, відстоювання правових позицій учасників судового провадження і ухвалення законних, обґрунтованих та вмотивованих судових рішень [1, с. 631]. Тобто останнім елементом доказування в судовому провадженні у першій інстанції, на нашу думку, варто виділяти використання доказів для встановлення певних фактів та обставин, які мають значення для кримінального провадження. Якщо вести мову про суд першої інстанції, то за результатами розгляду кримінального провадження загалом або окремого питання, що виникає у ході судового провадження, він використовує досліджені в судовому засіданні докази під час ухвалення

судового рішення. Метою їх використання є обґрунтування судових рішень, у яких суд, оцінюючи правові позиції сторін та інших суб'єктів доказування, викладає власну правову позицію, яка стає обов'язковою після набуття судовим рішенням законної сили.

Обґрунтованість судового рішення є однією із його внутрішніх властивостей. Законодавець визнає обґрунтованим таке рішення, яке ухвалене судом на підставі об'єктивно з'ясованих обставин, які підтверджені доказами, дослідженими під час судового розгляду та оціненими судом відповідно до ст. 94 КПК України. За слушним твердженням Н. Глинської, обґрунтованість процесуального рішення являє собою взаємозв'язок доведеності та аргументованості всіх відображених у конкретному акті висновків, що передбачає, з одного боку, наведення посилань на докази, на підставі яких правозастосувач дійшов певних висновків у справі, а з другого – переконливих аргументів. Крім того, варто погодитись із науковицею у тому, що в обґрунтуванні слід виділяти два аспекти: 1) внутрішній (складається з єдності цілей, мотивів і переконань правозастосувача, які відображають його позицію з конкретного питання); 2) зовнішній (складається з наведення у відповідній частині процесуального акта тих доказів та доводів, що підтверджують правильність прийнятого рішення) [2, с. 13].

У наукових колах висловлено думку, що для обґрунтування доведеності певних фактів використовуються доказові аргументи, а для обґрунтування вибору між можливими тлумаченнями норми – інтерпретаційні. При цьому цілком слушно в суть юридичної аргументації закладається наведення переконливих правових аргументів, доказів щодо правильності розв'язання відповідного питання саме запропонованим шляхом, розуміння змісту певної норми, поширення її дії на конкретні відносини і розв'язання на її підставі конкретної ситуації [3, с. 238]. У цьому контексті варто зауважити, що за використання доказових аргументів судові рішення набуває властивості обґрунтованості, а за використання інтерпретаційних аргументів – властивості вмотивованості. Проте у кримінально-процесуальній доктрині склались доволі різні підходи до співвідношення цих властивостей судового рішення – від їхнього ототожнення до повного розмежування.

На наше переконання, обґрунтованість і вмотивованість, хоча й дуже тісно пов'язані, проте не тотожні, а самостійні властивості судового рішення. Слід погодитись із висновком науковців, що обґрунтованим визнається рішення, в якому повно відображені обставини, що мають значення для кримінального провадження, висновки суду про встановлені обставини і правові наслідки є вичерпними, відповідають дійсності й підтверджуються достовірними доказами, дослідженими в судовому засіданні [4, с. 769–770], тобто обґрунтованість судового рішення зумовлюється достовірністю і повнотою встановлення фактичних обставин провадження та правильністю оцінки доказів. Водночас під вмотивованістю судового рішення цілком слушно пропонується розуміти повне й усебічне відбиття у рішенні суду мотивів, якими він керувався при ухваленні свого рішення, при оцінці доказів для встановлення наявності або відсутності обставин, на які сторони посилалися як на

підґрунтя своїх вимог і заперечень, із зазначенням, чому певні докази були взяті до уваги або відхилені, й віддзеркалення мотивів щодо позиції суду щодо застосування норм матеріального і процесуального права [5, с. 223].

Певні особливості в частині обґрунтування мають судові рішення, які ухвалюються судом першої інстанції в окремих особливих (диференційованих) порядках кримінального провадження. Зокрема, суд може розглянути обвинувальний акт щодо вчинення особою кримінального проступку у спрощеному порядку без проведення розгляду в судовому засіданні. Як наслідок, суд не може обґрунтовувати своє рішення доказами, безпосередньо дослідженими в судовому засіданні (адже таке дослідження взагалі не відбувається). Тому законодавець вирішує цю проблему таким чином: у вирокі суду за результатами спрощеного провадження, який хоча й повинен відповідати загальним вимогам до вироку суду, замість доказів на підтвердження встановлених судом обставин зазначаються встановлені органом досудового розслідування обставини, які не оспорується учасниками судового провадження (ч. 2 ст. 382 КПК України) [6, с. 29]. З тих самих міркувань мають місце й особливості обґрунтування вироку на підставі угоди.

Безумовно, властивості обґрунтованості й вмотивованості тісно пов'язані між собою. У контексті використання доказів судом важливо наголосити, що висновки суду, викладені в судовому рішенні, повинні ґрунтуватись на доказах, досліджених під час судового розгляду та оцінених судом, а не припущеннях, здогадках чи інтуїції суддів. Водночас суд повинен пояснити й аргументувати, чому саме ці докази він поклав в основу судового рішення, а інші не врахував. Про це свідчать і вимоги до змісту мотивувальної частини судових рішень суду першої інстанції. Так, у мотивувальній частині виправдувального вироку мають міститись мотиви, з яких суд відкидає докази обвинувачення (п. 1 ч. 3 ст. 374 КПК України), а у мотивувальній частині обвинувального вироку, ухвали суду – мотиви неврахування окремих доказів (п. 2 ч. 1 ст. 372, п. 2 ч. 3 ст. 374 КПК України).

Підкреслимо, що у кримінально-процесуальній науці відсутнє тлумачення категорій «відкидання доказів обвинувачення» та «мотиви неврахування окремих доказів». Привертає увагу при цьому те, що «відкидання доказів» стосується саме фактичних даних, поданих стороною обвинувачення, що видається цілком закономірним, адже зазначене поняття вживається у контексті ухвалення виправдувального вироку суду.

Відштовхуючись від зазначеного, можемо запропонувати власне визначення категорії «відкидання доказів обвинувачення» як діяльності суду в процесі обґрунтування і мотивування виправдувального вироку, що полягає в абсолютному виключенні певних доказів, наданих стороною обвинувачення, з процесу через їхню невідповідність критеріям належності, достовірності і допустимості, зокрема отримання їх з порушенням прав та свобод людини. Іншими словами, відкидання доказів на етапі ухвалення судового рішення – це повне неврахування їхньої інформаційної цінності (змісту) та усіх висновків сторони обвинувачення, заснованих на цих доказах.

Наприклад, Бериславський районний суд Херсонської області виправдав обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 307 КК України. При цьому у вирокі суд зазначив, що він відкидає докази обвинувачення: 1) показання свідка, який неодноразово плутався у своїх показаннях, заявляючи, що внаслідок вживання сильного лікарського засобу точно не пам'ятає обставин передачі ним наркотичного засобу, вказував, що співпрацює з міліцією, негативно характеризується та зловживає наркотичними засобами, має неприязні стосунки з обвинуваченим, оскільки заборгував йому грошові кошти; на думку суду, такі показання були надані з метою обмови обвинуваченого й не підтверджуються іншими доказами, дослідженими в судовому засіданні; 2) протокол огляду місця події, яким оформлена добровільна видача зазначеним свідком наркотичного засобу, який ґрунтується виключно на поясненнях останнього, показання якого були оцінені судом критично та відкинута; 3) показання іншого свідка, оскільки обставини, про які вона давала показання, стали їй відомі від іншої особи, а очевидцем передачі наркотичного засобу обвинуваченим вона не була, а крім того, також має неприязні стосунки з обвинуваченим, оскільки останній протиправно заволодів їй мобільним телефоном; 4) висновок судової експертизи, який лише підтверджує належність наданої на дослідження речовини до особливо небезпечного наркотичного засобу – макової соломи висушеної і не може свідчити про джерело походження даної наркотичної речовини, а тому відкидається судом як доказ вини обвинуваченого у збуті наркотичних засобів; 5) показання двох свідків, які як поняті були присутні під час добровільної видачі іншим свідком наркотичного засобу, зі слів якого їм стало відомо про отримання макової соломи від обвинуваченого [7].

Інший приклад. Новомосковський міськрайонний суд Дніпропетровської області виправдав двох обвинувачених у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 246 КК України. Суд відкинув низку доказів, поданих стороною обвинувачення, зокрема: 1) довідку про розрахунок обсягу заподіяної шкоди, довідку про вартість спричиненого збитку, розрахунок шкоди, заподіяної лісу, розрахунок розміру шкоди, заподіяної державі внаслідок пошкодження зелених насаджень, оскільки єдиним підтвердженням розміру шкоди довкіллю, завданої кримінальним правопорушенням, відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 242 КПК України є висновок експерта, який суду не наданий; 2) гарантійну розписку про передачу на відповідальне зберігання 2,5 метра кубічних деревини свідку, який у судовому засіданні зазначив, що нічого на зберігання йому не передавалось; 3) протокол огляду місця події, оскільки відомості щодо виявлення на місцевості дерев'яних колод об'ємом 2,5 метра кубічних повністю спростовуються показаннями двох обвинувачених та трьох свідків, допитаних у судовому засіданні, а також наявності у протоколі інших розбіжностей і суперечностей; 4) показання свідка, який був залучений як понятий для фіксації факту вирубки дерев, оскільки ці показання повністю суперечать і спростовуються показаннями обвинувачених, представника потерпілого та інших свідків, допитаних у судовому засіданні; 5) акт перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства України, оскільки він складений

майже за місяць до подій, описаних в обвинувальному акті, а відповідно не має жодного значення для підтвердження вини обвинувачених; 6) довідку про перебування захисних лісонасаджень на балансі, план проведення санітарно-оздоровчих заходів, державний акт на право користування землею, оскільки ці докази жодним чином не підтверджують вину обвинувачених [8].

Щодо категорії «*мотивів неврахування окремих доказів*», то під нею необхідно розуміти відображені в судовому рішенні (вироку або ухвалі) пояснення суду правового та фактичного характеру щодо того, чому саме ці докази не можуть бути покладені в основу обґрунтування судового рішення.

Як стверджує В. Вапнярчук, судовий обов'язок обґрунтування своїх рішень визнається сьогодні важливою складовою процесу забезпечення справедливості [9, с. 137]. Хоча вимоги про обґрунтованість і вмотивованість судового рішення прямо не закріплені у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), проте у інтерпретації Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) вони є складовою права на справедливий судовий розгляд. У разі порушення національними судами цієї вимоги ЄСПЛ констатує порушення гарантій, закріплених у ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Право на справедливий судовий розгляд вимагає, щоб суди викладали підстави для ухвалення рішення. Право на обґрунтоване й вмотивоване судове рішення має важливе значення для дотримання принципу верховенства права, особливо в частині захисту від свавілля. Коли йдеться про кримінальні провадження, обґрунтовані та вмотивовані судові рішення дають змогу обвинуваченим і громадськості точно знати підстави, за якими обвинувачений був виправданий або засуджений. Наприклад, у справі «*Nadjiastassiou v. Greece*» ЄСПЛ зазначив, що національні суди повинні достатньо чітко вказувати підстави, на яких вони ґрунтують свої рішення. Саме це, серед іншого, дає обвинуваченому можливість ефективно скористатися наявним у нього правом на оскарження [10].

Сформулювавши обов'язок судів щодо винесення обґрунтованих і вмотивованих рішень, ЄСПЛ наголосив на тому, що одна з цілей такого рішення полягає у тому, щоб продемонструвати сторонам, що їхні вимоги належним чином розглянуті. Ще одне додаткове призначення обґрунтованого і вмотивованого рішення полягає в тому, щоб продемонструвати сторонам провадження, що вони були почуті. Лише за умови винесення обґрунтованого рішення може забезпечуватись публічний контроль здійснення правосуддя. Саме тому, незважаючи на те, що національний суд має певну свободу розсуду під час вибору аргументів у конкретній справі та прийняття доказів на підтримку доводів сторін, він зобов'язаний «виправдовувати» свої дії, обґрунтовуючи свої рішення (справа «*Suominen v. Finland*») [11].

Як було зазначено, вітчизняний кримінальний процесуальний закон розрізняє поняття «обґрунтоване судове рішення» і «мотивоване судове рішення». Тобто обґрунтування рішення стосується наявності достатньої доказової бази, яка підтверджує існування обставин предмета доказування у кримінальному провадженні, а мотивування передбачає наведення причин, мотивів, підстав, пояснень для прийнят-

тя саме такого рішення. Водночас аналіз текстів рішень ЄСПЛ, в яких розглядається дотримання національними судами зазначених вимог, також засвідчує вживання у їхніх українськомовних версіях різних термінів – «обґрунтування» і «мотивування». Так, у рішенні у справі «Проніна проти України» (*Pronina v. Ukraine*) ЄСПЛ наголошує на обов'язку судів «давати обґрунтування своїх рішень» (п. 23) [12]. На відміну від цього у рішенні у справі «Бендерський проти України» (*Benderskiy v. Ukraine*) вжито словосполучення «невмотивованість судових рішень» (п. 36), а також ЄСПЛ вказує, що «судові рішення мають достатньою мірою висвітлювати мотиви, на яких вони базуються» (п. 42) [13].

Щодо цього вчені цілком справедливо наголошують на тому, що роз'яснене у ч. 4 ст. 370 КПК України поняття вмотивованості судового рішення може відповідати вжитому в українських перекладах рішень ЄСПЛ терміну «обґрунтованість судового рішення». Наведене в національному законодавстві тлумачення вмотивованості судового рішення, хоча й має вужчий зміст, ніж той, який вкладає ЄСПЛ у поняття вмотивованості / обґрунтованості судового рішення, проте не суперечить останньому. Водночас така термінологічна розбіжність може бути зумовлена неточністю перекладу рішень ЄСПЛ українською мовою з мови оригіналу. У зв'язку з цим зроблено висновок, що у рішеннях ЄСПЛ, перекладених українською мовою, терміни «обґрунтованість» і «вмотивованість» щодо судового рішення вживаються як синоніми [14, с. 272–273]. Дійсно, словосполучення «to give reasons», яке вживається в англійських варіантах рішень ЄСПЛ, дослівно можна перекласти, як «наводити причини», тобто йдеться саме про мотивування рішення.

Водночас вимога до суду надавати у вирокі відповідь на ключові аргументи сторін не може сприйматись як вимога надавати детальну відповідь на кожен аргумент сторін. Ступінь застосування цього обов'язку може бути різним і залежить від характеру рішення. Крім того, необхідно брати до уваги, серед іншого, різноманітність аргументів, які сторона може подати до суду, та відмінності, які існують у державах-учасниках, з огляду на положення законодавства, звичаї, юридичні висновки, викладення та формулювання рішень. Отже, питання про те, чи виконав суд свій обов'язок щодо обґрунтування рішення, що впливає зі ст. 6 Конвенції, може бути вирішене тільки у світлі конкретних обставин справи [12].

Слід також звернути увагу на те, що обов'язок національного суду обґрунтувати своє рішення у трактуванні ЄСПЛ не може зводитись до формального, поверхневого заперечення вагомих, значущих аргументів сторони. Так, у справі «Vyerentsov v. Ukraine» ЄСПЛ констатував, що національні суди, які вивчали письмові доводи заявника (які стосувалися як фактичних обставин, так і правових питань його справи), цілком їх проігнорували, зазначивши лише, що вони спростовуються неазваними матеріалами справи та сукупністю доказів у справі [15].

Цікавим у контексті досліджуваної проблеми є підхід ЄСПЛ до досліджуваного питання у справі «Salov v. Ukraine». У цій справі Куйбишевський районний суд м. Донецька, розглянувши переважно ті самі докази під час судових засідань, дійшов двох абсолютно різних висновків щодо необхідності подальшого розгляду

справи та щодо засудження заявника. На думку ЄСПЛ, заявник не міг скористатися перевагами справедливого судового розгляду, оскільки національні суди не надали обґрунтованої відповіді, чому Куйбишевський районний суд м. Донецька спочатку не знайшов доказів засудження заявника за обвинуваченнями, які йому інкримінувалися, та повернув справу на додаткове розслідування, а пізніше визнав заявника винуватим у вчиненні кримінального правопорушення. У своєму рішенні суд недостатньо роз'яснив причини відхилення від своїх попередніх висновків (зокрема, сумнівів, які він висловив, повертаючи справу на додаткове розслідування) [16].

Водночас суддя Антонелла Мулароні висловила щодо цього окрему думку, відповідно до якої вона не може зробити висновок, що вирок районного суду був недостатньо обґрунтований. Принаймні, він був обґрунтований так само, як і багато інших судових рішень, у яких ЄСПЛ не вбачав жодних проблем за ст. 6 Конвенції. Суддя не переконана, що районний суд повинен був вказувати, чому він спочатку не знайшов доказів обвинувачення заявника та відправив справу на додаткове розслідування та, врешті, визнав заявника винним у перешкоджанні здійсненню виборчого права громадян. З такою думкою погодився і суддя Кабрал Баррето, який не дійшов висновку про порушення ст. 6 Конвенції у зв'язку з невмотивованістю судового рішення [16].

Неправильне, суперечливе обґрунтування і вмотивування судового рішення або їх відсутність може засвідчувати хибне визначення обставин, що мають значення для справи, недоведеність встановлених судом обставин, що мають значення для справи, невідповідність висновків суду першої інстанції, що викладені в рішенні суду, обставинам справи, тобто може слугувати підставою для скасування або зміни рішення суду в апеляційному порядку.

Вимоги обґрунтованості й вмотивованості судового рішення важко переоцінити, адже саме вони дають змогу обвинуваченому зрозуміти, з яких доказів і міркувань виходив суд, ухвалюючи рішення, що критично важливо для подальшої реалізації його права на оскарження рішення суду першої інстанції. Цікавим у цьому контексті є висновок ЄСПЛ у справі «*Vaucher v France*», в якому була засуджена практика оголошення лише резолютивної частини судового рішення на останньому слуханні й надання його мотивувальної частини лише після закінчення строку на подання апеляцій. ЄСПЛ визнав, що заявник не зміг отримати повне рішення до закінчення строку оскарження, а тому єдиним виходом для нього було подати апеляцію, не знаючи жодного елементу аргументації, закладеної судом. Як наслідок, констатовано порушення § 1 ст. 6 Конвенції [17].

Доволі чіткі й однозначні висновки з досліджуваної проблеми зробила Велика Палата Верховного Суду, зазначивши у постанові від 16 грудня 2021 року, що «не повинно викликати сумнівів чи заперечень щодо того, що усі судові рішення повинні бути зрозумілими...; судові рішення повинні, у принципі, бути обґрунтованими; у викладі підстав для прийняття рішення необхідно дати відповідь на аргументи сторін та доречні доводи, здатні вплинути на вирішення спору; виклад підстав для

прийняття рішення не повинен неодмінно бути довгим, оскільки необхідно знайти належний баланс між стислістю та правильним розумінням ухваленого рішення; обов'язок суддів наводити підстави для своїх рішень не означає необхідності відповідати на кожен аргумент заявника на підтримку кожної підстави захисту; обсяг цього обов'язку суду може змінюватися залежно від характеру рішення» [18].

Ухвалення судового рішення є складним процесом, який триває певний час і залежить від багатьох обставин. Передусім суду потрібно остаточно оцінити кожен доказ, досліджений у судовому засіданні, з точки зору його належності, допустимості та достовірності, а сукупність цих доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття судового рішення. Крім того, значного часу потребує викладення у мотивувальній частині судового рішення відповідних доказів, обґрунтувань, аргументів, підстав, мотивів, пояснень тих висновків, яких дійшов суд.

У цьому контексті варто згадати, що якщо складання судового рішення у формі ухвали потребує значного часу, суд має право обмежитися складанням і оголошенням лише його резолютивної частини, а повний текст ухвали складається не пізніше п'яти діб з дня оголошення її резолютивної частини. Водночас законодавець не передбачає можливості відкладення строку складання повного тексту судового рішення у формі вироку. Навіть в умовах воєнного стану відповідно до ч. 15 ст. 615 КПК України суд, обмежуючись проголошенням резолютивної частини вироку, все ж зобов'язаний вручити учасникам судового провадження повний текст вироку у день його проголошення.

Зважаючи на викладене, раціонально видається рекомендація Ю. Мирошниченка щодо корисності складання проекту судового рішення, що матиме значний за обсягом текст, який варто готувати у перервах між судовими засіданнями і може містити вступну частину, попередній виклад обставин розглядуваної події, зміст досліджених судом доказів [19, с. 183]. Це дійсно дасть можливість оптимізувати час на ухвалення судового рішення (передусім вироку), його обґрунтування і мотивування. Такий підхід неодноразово підтверджував і Верховний Суд, який вказує, що норми КПК України не містять заборони суддям готуватися до судового засідання, а саме вивчати матеріали провадження та готувати один чи кілька альтернативних проектів судового рішення до початку судового засідання (наприклад, у постанові від 01 жовтня 2019 року) [20].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що *обґрунтування і мотивування судових рішень* – це логіко-розумова і практична діяльність суду, що здійснюється в межах процесу доказування і полягає у наведенні у мотивувальній частині судового рішення посилань на правові норми, сукупність доказів і доводів, покладених у його основу, належних та достатніх мотивів і підстав його ухвалення, відповідей на важливі аргументи сторін кримінального провадження, що в сукупності підтверджують правильність прийнятого рішення та забезпечують його переконливість. Обґрунтування і мотивування судових рішень є складовою використанням судом доказів як елементу кримінального процесуального доказування в суді першої інстанції.

Чинний кримінальний процесуальний закон містить різні формулювання для позначення неможливості використання певних фактичних даних для обґрунтування судового рішення через їхню невідповідність вимогам належності, допустимості, достовірності – «відкидання доказів», «неврачування доказів», «доказ не може бути використаний». Видається доцільним уніфікувати таку термінологію і використовувати якесь одне формулювання, яким цілком могло б бути «відкидання доказів».

Перелік використаних джерел

1. Данькова С. О. Структура кримінального процесуального доказування в судовому провадженні у першій інстанції. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 6. С. 628–632.

2. Глинська Н. В. Обґрунтування рішень у кримінальному процесі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2003. 20 с.

3. Бзова Л. Г. Обґрунтованість судового рішення у кримінальному судочинстві. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 1. С. 238–240.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.

5. Цувіна Т. А. Умотивованість рішень суду та право на суд у цивільному судочинстві. Проблеми законності. 2013. Вип. 121. С. 215–224.

6. Оборонова І. В. Особливості спрощеного провадження щодо кримінальних проступків в суді першої інстанції. ScienceRise: Juridical Science. 2022. № 3 (21). С. 26–31.

7. Вирок Бериславського районного суду Херсонської області від 12 травня 2009 року (справа № 1-88/09). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/3563626>

8. Вирок Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 28 листопада 2017 року (справа № 183/5970/15). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/70550542>

9. Ваняярчук В. В. Зміст доказової діяльності суду у кримінальному провадженні. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2014. Вип. 1. Т. 3. С. 134–138.

10. Case of *Hadjianastassiou v. Greece* (Application № 12945/87): Judgment of 16 December 1992. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57779>

11. Case of *Suominen v. Finland* (Application № 37801/97): Judgment of 1 July 2003. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61178>

12. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Проніна проти України» від 18 липня 2006 року. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_096

13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Бендерський проти України» від 15 листопада 2007 року. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_313

14. Брич Л. П. Право на вмотивоване судові рішення у кримінальному провадженні як складова права на справедливий суд в інтерпретації Європейського суду з прав людини. *Університетські наукові записки*. 2017. № 3. С. 268–281.

15. *Case of Vyerentsov v. Ukraine (Application № 20372/11): Judgment of 11 April 2013. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-118393>*

16. *Case of Salov v. Ukraine (Application № 65518/01): Judgment of 6 September 2005. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-70096>*

17. *Case of Baucher v France (Application № 53640/00): Judgment of 24 July 2007. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-81859>*

18. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 16 грудня 2021 року (справа № 11-164cap21). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102267672>

19. Мирошниченко Ю. М. Ситуаційна характеристика завершального етапу судового розгляду кримінальних справ. *Нове українське право*. 2023. Вип. 1. С. 181–187.

20. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 01 жовтня 2019 року (справа № 285/3516/17). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84788836>

References

1. Dankova S. O. *Struktura kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannya v sudovomu provadzhenni u pershii instantsii. Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*. 2023. № 6. S. 628–632.

2. Hlynska N. V. *Obgruntuvannya rishen u kryminalnomu protsesi: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Kharkiv, 2003. 20 s.*

3. Bzova L. H. *Obgruntovanist sudovoho rishennia u kryminalnomu sudochynstvi. Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2022. № 1. S. 238–240.

4. *Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: naukovo-praktychnyi komentar / za zah. red. V. H. Honcharenka, V. T. Nora, M. Ye. Shumyla. Kyiv: Yustinian, 2012. 1224 s.*

5. Tsvina T. A. *Umotyvovanist rishen sudu ta pravo na sud u tsyvilnomu sudochynstvi. Problemy zakonnosti*. 2013. Vyp. 121. S. 215–224.

6. Oboronova I. V. *Osoblyvosti sproshchenoho provadzhennia shchodo kryminalnykh prostupkiv v sudi pershoi instantsii. ScienceRise: Juridical Science*. 2022. № 3 (21). S. 26–31.

7. *Vyrok Beryslavskoho raionnoho sudu Khersonskoi oblasti vid 12 travnia 2009 roku (sprava № 1-88/09). Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/3563626>*

8. *Vyrok Novomoskovskoho miskraionnoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti vid 28 lystopada 2017 roku (sprava № 183/5970/15). Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/70550542>*

9. Vapniarchuk V. V. *Zmist dokazovoi diialnosti sudu u kryminalnomu provadzhenni. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Yurydychni nauky»*. 2014. Vyp. 1. T. 3. S. 134–138.

10. *Case of Hadjianastassiou v. Greece (Application № 12945/87): Judgment of 16 December 1992. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57779>*

11. *Case of Suominen v. Finland (Application № 37801/97): Judgment of 1 July 2003. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-61178>*

12. *Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Pronina proty Ukrainy» vid 18 lypnia 2006 roku. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_096*

13. *Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Benderskyi proty Ukrainy» vid 15 lystopada 2007 roku. Verkhovna Rada Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_313*

14. *Brych L. P. Pravo na vmotyovane sudove rishennia u kryminalnomu provadzhenni yak skladova prava na spravedlyvyi sud v interpretatsii Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. Universytetski naukovi zapysky. 2017. № 3. S. 268–281.*

15. *Case of Vyrentsov v. Ukraine (Application № 20372/11): Judgment of 11 April 2013. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-118393>*

16. *Case of Salov v. Ukraine (Application № 65518/01): Judgment of 6 September 2005. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-70096>*

17. *Case of Baucher v France (Application № 53640/00): Judgment of 24 July 2007. European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-81859>*

18. *Postanova Velykoi palaty Verkhovnoho Sudu vid 16 hrudnia 2021 roku (sprava № 11-164sap21). Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102267672>*

19. *Myroshnychenko Yu. M. Sytuatsiina kharakterystyka zavershalnoho etapu sudovoho rozghliadu kryminalnykh sprav. Nove ukrainske pravo. 2023. Vyp. 1. S. 181–187.*

20. *Postanova kolehii suddiv Druhoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 01 zhovtnia 2019 roku (sprava № 285/3516/17). Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84788836>*

КРУШИНСЬКИЙ С., ДАНЬКОВА С. Обґрунтування і мотивування судових рішень у структурі кримінального процесуального доказування в суді першої інстанції.

Стаття присвячена аналізу теоретичних підходів, нормативних положень і практики їхнього застосування щодо обґрунтування та мотивування судових рішень у процесі кримінального процесуального доказування в суді першої інстанції. Розглянуто проблему співвідношення обґрунтування і мотивування судових рішень у контексті національного законодавства та практики ЄСПЛ. Акцентовано увагу, що обґрунтування і мотивування судових рішень є складовою використання судом доказів як елементу кримінального процесуального доказування в суді першої інстанції.

Ключові слова: *судове рішення, суд першої інстанції, доказування, використання доказів, відкидання доказів, обґрунтування судового рішення, мотивування судового рішення.*

***KRUSHYNSKYI S., DANKOVA S.* Justification and motivation of court decisions in the structure of criminal procedural evidence in the court of first instance.**

The article is devoted to the analysis of theoretical approaches, normative provisions and the practice of their application regarding the justification and motivation of court decisions in the process of criminal procedural proving in the court of first instance. The problem of the ratio of justification and motivation of court decisions in the context of national legislation and practice of the ECtHR is considered. It is emphasized that the justification and motivation of court decisions is a component of the court's use of evidence as an element of criminal procedural proving in the court of first instance.

It is suggested that the justification and motivation of court decisions should be considered as a logical-intellectual and practical activity of the court, which is carried out within the scope of the proving process and consists in citing in the motivational part of the court decision references to legal norms, the set of evidence and arguments laid as its basis, proper and sufficient motives and grounds for its adoption, answers to significant arguments of the parties in the criminal proceedings, which collectively confirm the correctness of the adopted decision and ensure its persuasiveness.

A proper definition of the category «rejection of prosecution evidence» is proposed as an activity of the court in the process of justifying and motivating an acquittal, which consists in the absolute exclusion of certain evidence provided by the prosecution from the process due to their non-compliance with the criteria of propriety, credibility and admissibility, in particular, obtaining them in violation of rights and human freedoms. In other words, rejection of evidence at the stage of making a court decision is a complete disregard for their informational value (content) and all conclusions of the prosecution based on this evidence.

Under the category of «motives for disregarding certain evidence» it is proposed to understand the legal and factual explanations of the court reflected in the court decision (sentence or resolution) as to why exactly this evidence cannot be used as a basis for justifying the court decision.

Key words: court decision, court of first instance, proving, use of evidence, rejection of evidence, justification of court decision, motivation of court decision.